

Din culisele participării României la lucrările Conferinței Internaționale de Pace de la Haga din 1899

VALENTIN FUȘCAN

Despre Conferințele Internaționale de Pace de la Haga din 1899 și 1907 și, mai ales, despre atitudinea României față de aceste două evenimente ale vieții internaționale din acea vreme, s-a scris la noi foarte puțin. În acest sens, semnalăm lucrarea lui Petre Bărbulescu și Ionel Cloșcă, *România și reglementarea pașnică a conflictelor internaționale*, apărută la București, în 1986, la Editura Politică, în care se prezintă, pe scurt, unele aspecte ale atitudinii politico-diplomatice a României față de Conferința de la Haga din 1899.

O frescă interesantă a celor două conferințe ne-o oferă Barbara Tuchman, în lucrarea sa *Trufașa citadelă*, în care consacră acestei problematici un capitol intitulat sugestiv *Îndepărtatele băți de tobă. Haga: anii 1899 și 1907*.

Ne-am propus ca în acest studiu să prezentăm cât mai succint atitudinea României față de convocarea și desfășurarea Conferinței Internaționale de Pace de la Haga din 1899, urmând ca într-un articol viitor să prezentăm lucrările celei de a doua Conferințe de Pace, care a avut loc tot la Haga, în anul 1907.

În demersul nostru ne-am sprijinit pe volumele de documente publicate – în primul rând, lucrarea lui Louis Renault, profesor la Facultatea de Drept din Paris, participant în calitate de delegat tehnic al Franței la ambele conferințe: *Les deux Conférences de la Paix, 1899 et 1907. Recueil des Textes arrêtés par ces Conférences et de différents Documents complémentaires*, editată chiar în 1907, la sfârșitul celei de a doua Conferințe de Pace, precum și cea a lui James Brown Scott, *The Reports to the Hague Conference of 1899 and 1907*, publicată în 1917.

Nu în ultimul rând, am folosit numeroase documente inedite din fondul personal *Alexandru Reldiman*, care se află în păstrare în depozitele Direcției Județene Brașov a Arhivelor Naționale. Aceste documente ne oferă informații interesante cu privire la poziția adoptată de diplomația de la București cu prilejul celor două conferințe. De real folos ne-au fost și documentele din cadrul Arhivelor Diplomatice ale M.A.E., respectiv fondul *Haga*.

Conferințele privind reglementarea păcii. Antecedente

James Brown Scott, autorul lucrării *The Reports to the Hague Conferences of 1899 and 1907*, aprecia, în ampla introducere a acestui volum

dedicat celor două conferințe de la Haga, că „din întâmplările multe ale trecutului și din tradiția vie a fiecărui popor și ale tuturor laolaltă, s-a născut necesitatea unor reguli cutumiere cu valabilitate pentru viața internațională”¹.

O astfel de necesitate s-a manifestat și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea când una dintre marile probleme ce va domina scena internațională și care a constituit un pasionant subiect de preocupare pentru cele mai largi cercuri ale opiniei publice internaționale a fost aceea a instituționalizării păcii și a eliminării războiului din viața omenirii². În acea perioadă, strategia împotriva războiului prezenta cinci aspecte principale³: abolirea războiului – obiectiv al societăților de pace și al unor mișcări religioase; protejarea personalului sanitar și a militarilor răniți sau bolnavi pe timp de război – programul Crucii Roșii; reglementarea metodelor de luptă și prohibirea armelor ale căror efecte sunt dure sau excesive în raport cu scopul propus – domeniul dreptului internațional; prevenirea conflictelor, prin intermediul arbitrajului și folosirea bunelor oficii – una din temele tratate de Conferința de la Haga; reducerea armamentelor – aflată pe masa de lucru a aceiași conferințe.

În acest context se înscrie desfășurarea așa-numitei Conferințe Internaționale de Pace de la Haga, convocată la sfârșitul anului 1898/începutul lui 1899, din inițiativa țarului rus Nicolae al II-lea, și care trebuia să afirme în mod răspicat, prin vocea reprezentanților țărilor care erau invitate să ia parte la aceasta, interzicerea războiului și limitarea înarmărilor.

Înainte de acest moment, însă, câțiva pași importanți au fost făcuți pe calea codificării în principii de drept internațional a regulilor cu privire la purtarea războaielor.

Menționăm aici: *Conferința de la Geneva din 1864* – pentru ameliorarea sortii militarilor răniți în război, convocată din inițiativa Consiliului Federal Elvețian și sub influența Societății Geneveze de Utilitate Publică, la care au participat: Ducatul de Baden, Belgia, Spania, Franța, Anglia, Ducatul de Hessa,

---

¹ James Brown Scott, *The Reports to the Hague Conferences of 1899 and 1907*, Oxford at the Clarendon Press, London, Edinburgh, New York, Melbourne, Bombay, Humphrey Milford, 1917, p. XI. Cu privire la cele două Conferințe de Pace de la Haga a se vedea și Louis Renault, *Les deux Conférences de la Paix. 1899 et 1907. Recueil des Textes arrêtés par ces Conférences et de différents Documents complémentaires*, Paris, Arthur Rousseau, Éditeur, 1908.

² Petre Bărbulescu, Ionel Cloșcă, *România și reglementarea pașnică a conflictelor internaționale*, București, Editura Politică, 1986, p. 48.

³ André Durand, *Le comité international de la Croix-Rouge à l'époque de la première Conférence de la Haye*, în „Revue internationale de la Croix-Rouge”, no. 834, p. 353. Despre pacifism vezi Pierre Renouvain, Jean Baptiste Duroselle, *Introduction à l'histoire des relations internationales*, Paris, Librairie Armand Colin, 1966, p. 245-282.

Italia, Olanda, Portugalia, Prusia, Ducatul de Saxa, Suedia, Norvegia, Elveția, Wurtemberg⁴.

Conferința de la Sankt Petersburg din 1868 – convocată din inițiativa țarului rus Alexandru al II-lea, care a abordat aspecte privind întrebuintarea explozibililor în război – a fost deschisă la 28 octombrie 1868 și a avut ca participante următoarele țări de pe continentul european: Austria, Bavaria, Belgia, Danemarca, Franța, Anglia, Grecia, Italia, Olanda, Portugalia, Prusia, Rusia, Suedia, Norvegia, Elveția, Turcia, Wurtemberg⁵.

Statele prezente au dat publicității o declarație, la 29 noiembrie 1868, prin care părțile contractante se angajau că vor renunța, în caz de război, a se folosi de proiectile cu o greutate mai mare de 400 de grame explozibil sau încărcate cu substanțe inflamabile. Declarația mai susținea, totodată, necesitatea exercitării unui control asupra perfecționărilor tehnice de care ar putea beneficia armamentele pe viitor⁶.

Conferința de la Geneva din 1868, având ca obiect revizuirea Convenției din 1864, precum și extinderea principiilor acesteia la războiul maritim, a fost convocată de Guvernul federal elvețian și la ea au participat reprezentanți din 14 state: Germania, Austria, Baden, Bavaria, Belgia, Danemarca, Franța, Anglia, Italia, Olanda, Suedia, Norvegia, Elveția, Wurtemberg, Turcia. Aproape toți delegații prezenți la această conferință erau medici militari⁷.

Nu în ultimul rând, menționăm *Conferința de la Bruxelles din 1874* – convocată pentru stabilirea unui cod de legi și cutume ale războiului – la care au fost reprezentate: Germania, Austro-Ungaria, Belgia, Danemarca, Spania, Franța, Anglia, Grecia, Italia, Olanda, Rusia, Suedia, Norvegia, Elveția. Din inițiativa Rusiei, a fost prezentat un proiect de convenție privind legile și cutumele războiului, de către juristul și diplomatul Fiodor Martens, dar care, deși nu a ridicat nici o obiecție, nu a fost adoptat⁸.

Protocolul încheiat cu această ocazie, deși nu a avut urmări imediate, și-a manifestat întreaga sa importanță cu ocazia lucrărilor celor două Conferințe Internaționale de Pace de la Haga din 1899 și 1907⁹.

---

⁴ Ilarion Filipescu, *Congresele și conferințele în viața internațională*, Sibiu, 1941, p. 39-40.

⁵ *Ibidem*, p. 41.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*, p. 41-42.

⁸ Vladimir Vasilievitch Poustogarov, *Un humaniste des temps modernes: Fiodor Fiodorovitch Martens (1845-1909)*, în „Revue internationale de la Croix-Rouge”, nr. 819, p. 325.

⁹ Ilarion Filipescu, *op.cit.*, p. 43.

Asigurarea tuturor popoarelor de binefacerile unei „păci reale și durabile”

Într-un context internațional deosebit de agitat – ne gândim, desigur, la masacrarea armenilor din Imperiul Otoman, la recent încheiatul război între S.U.A. și Spania, pentru Cuba și Filipine, Anglia se pregătea pentru războiul din Africa de Sud cu burii, iar China trecea printr-o gravă criză politică – țarul rus Nicolae al II-lea lansa propunerea neașteptată de a avea loc o Conferință Internațională de Pace. De altfel, la Ministerul rus al Afacerilor Străine nu exista nici un proiect preliminar și cu atât mai puțin un plan gândit cu maturitate¹⁰, totuși ideea convocării unei astfel de conferințe a avut parte de o primire entuziastă din partea opiniei publice.

Fiind printre inițiatorii convocării conferinței, Fiodor Martens, membru al Consiliului privat al Afacerilor Străine al țarului, aprecia că Rusia trebuia să ofere un exemplu prin luarea unor măsuri concrete – limitate, însă. Se avea în vedere reducerea numărului noilor incorporări în armată în cursul anului în care va avea loc conferința. Nicolae al II-lea nu a putut decât să afirme că: „Apreciez drept dificil să-mi dau acordul asupra unei diminuări a efectivelor armatelor ruse”¹¹.

Ministrul Afacerilor Străine al Rusiei a sugerat înlocuirea conferinței printr-o reuniune a ambasadorilor acreditați la Sankt Petersburg, care ar fi putut adopta cu această ocazie o declarație. Martens, jurist de excepție, care a contribuit decisiv la pregătirea conferinței, a găsit o soluție de compromis. Astfel, el a propus transformarea a ceea ce trebuia să fie o conferință a dezarmării într-una a păcii¹².

Scopul proiectatei conferințe era făcut cunoscut prin intermediul a două circulare, remise reprezentanților diplomați ai statelor străine acreditați la Sankt Petersburg, capitala Imperiului rus, de către contele Nikita Murawiew, la 12/24 august 1898, respectiv 30 decembrie 1898/11 ianuarie 1899.

În concepția diplomației ruse, conferința trebuia să se pună de acord cu privire la identificarea căilor celor mai eficiente menite a asigura tuturor popoarelor binefacerile unei „păci reale și durabile”, și de a stabili, înainte de toate, un termen pentru dezvoltarea progresivă a armamentelor¹³. Considerând a fi o necesitate imperativă depistarea, fără întârziere, a mijloacelor vizând punerea de acord asupra stabilirii unui termen creșterii progresive a armamentelor folosite pe uscat și pe mare, precum și pregătirea unor discuții despre problemele privitoare la posibilitatea prevenirii conflictelor armate și rezolvarea diferendelor

¹⁰ Vladimir Vasilievitch Poustogarov, *op.cit.*, p. 327.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Ibidem*, p. 328-329.

¹³ Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, fond *Alexandru Beldiman*, doc. nr. 13, f. 1.

pe cale pașnică¹⁴, circulara din 30 decembrie 1898/11 ianuarie 1899 propunea drept program al conferinței următoarele puncte¹⁵:

1. Stoparea creșterii, pentru un termen ce urma a se fixa, a efectivelor forțelor armate terestre și maritime, precum și a bugetelor de război, iar în viitor o reducere a acestora de către țările participante la Conferința de Pace.

2. Interzicerea introducerii în dotarea armatelor și a flotelor de război de noi arme de foc de orice tip, precum și de noi explozibili.

3. Limitarea utilizării explozibililor de o putere „formidabilă”, deja existenți la acea dată; prohibirea lansării de proiectile sau de explozibili din baloane sau prin alte mijloace asemănătoare.

4. Interzicerea întrebuințării în războaiele navale a vaselor torpiloare submarine și/sau de suprafață.

5. Elaborarea unor principii de drept internațional privind războaiele maritime, pe baza stipulațiilor Convenției de la Geneva din 1864 și a articolelor adiționale din 1868.

6. Statut de neutralitate navelor sau șalupelor însărcinate cu salvarea naufragiaților în timpul sau după încetarea luptelor.

7. Revizuirea declarației privind legile și cutumele războiului, elaborată în 1874 de Conferința de la Bruxelles, și care nu fusese ratificată până la acea dată.

8. Acceptarea folosirii bunelor oficii, a medierii și a arbitrajului facultativ.

În finalul circularei, remisă și reprezentantului diplomatic al României în capitala rusă, Gheorghe Rosetti-Solescu, țarul Nicolae al II-lea își exprima convingerea că era recomandabil ca viitoarea conferință să nu se desfășoare în capitala uneia din Marile Puteri, unde „se concentrează atâtea interese politice care ar putea reacționa în mersul unei opere de care sunt interesate într-o măsură egală toate popoarele universului”¹⁶.

„O eră nouă în viața comună a statelor”

Într-o notă adresată de președintele Consiliului de Miniștri al României, Dimitrie Sturdza, totodată ministru al Afacerilor Străine, lui Rosetti-Solescu, datată 14/26 ianuarie 1899, se arăta că: „*Guvernul Majestății Sale. Regele Carol I, analizând acest program cu o atenție pe de-a-ntregul simpatică, nu poate decât să adere la acesta, exprimându-și dorința vie și sinceră de a-l vedea primit favorabil de către toate Statele invitate la Conferință*”¹⁷.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ *Ibidem*, f. 1, verso.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*, doc. nr. 14, f. 1.

În continuare, se aprecia faptul că „programul Excelenței Sale, contele Murawiew, face să se întrevadă o eră nouă în viața comună a statelor”, Dimitrie Sturdza considerând util să se adauge măsurilor propuse și altele destinate „să facă să intre cât mai adânc în conștiința popoarelor ideea solidarității lor și să cimenteze astfel principiile de echitate și Drept, pe care se bazează securitatea statelor și bunăstarea națiunilor”¹⁸. Analizând poziția și totodată rolul României în cadrul sistemului de relații internaționale, Dimitrie Sturdza evidențiază faptul că: „Ea (România – n.ns.) s-a străduit, de la începuturile sale, să-și lege interesele de cele ale Europei și să contribuie, în limita forțelor sale, să dea exemplul unei dezvoltări pașnice”¹⁹. Președintele Consiliului de Miniștri sublinia ideea că: „Ea (România – n.ns.) a cules roadele acestei politici prin progresele efectuate și ea a avut satisfacțiunea de a vedea atitudinea sa aprobată de către Marile Puteri Europene când acestea au hotărât reunirea la București a Conferinței menite a restabili pacea între Bulgaria și Serbia”²⁰. Reprezentantul puterii executive de la București atrăgea, însă, atenția că „România este situată într-un colț al Europei expus exploziilor periodice” și că, „a le preveni înseamnă a asigura progresul acestor ținuturi și în același timp al păcii generale”²¹.

În finalul notei, Dimitrie Sturdza conchidea următoarele: „Ar fi un mare avantaj reunirea tuturor Statelor sau a Marilor Puteri pentru a respecta ordinea stabilită atât prin dreptul ginților, cât și prin marile Tratatate europene”²².

În nota confidențială trimisă cu această ocazie ministrului României la Sankt Petersburg, Dimitrie Sturdza ținea să reafirme importanța asigurării „într-o manieră mai eficace a liniștii în această parte a continentului european”²³.

Acesta sublinia, în același timp, atașamentul Guvernului român față de menținerea păcii, mai ales la granițele țării, diplomația de la București arătându-se gata să conlucreze în acest scop cu „putemicul Imperiu rus”²⁴.

„România (...) nu are să participe doar ca simplu figurant”

Ulterior, printr-o notă trimisă reprezentantului diplomatic al României la Berlin, Alexandru Beldiman, din 20 ianuarie/1 februarie 1899, Dimitrie Sturdza revenea cu noi considerații pe marginea inițiativei vecinului de la Răsărit cu privire la convocarea unei conferințe internaționale de pace. El arăta că „Guvernului regal i se pare necesar ca România să participe la conferința de

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*.

²² *Ibidem*.

²³ *Ibidem*, doc. nr. 15, f. 1.

²⁴ *Ibidem*.

*pace propusă de Rusia întrucât ea nu are să participe doar ca simplu figurant, ci are ocazia de a contribui la actele de pace și de a-și reprezenta în același timp propriile interese*²⁵. Totodată, Dimitrie Sturdza sublinia cu fermitate că „politica României nu urmărește decât o singură țință, și anume respectarea marilor tratate internaționale și siguranța liniștii și păcii atât în Peninsula Balcanică, cât (sic!) și în restul spațiului”²⁶, iar acest lucru „corespunde poziției câștigate în complexul european și relațiilor care-i aparțin”²⁷.

Analizând situația politică din Peninsula Balcanică, Guvernul de la București considera că „între modul de acționare al României și cel al statelor balcanice există o diferență radicală. În timp ce România privește păstrarea păcii precum și atenția asupra marilor tratate cu alte state ca pe un element de bază și încearcă să-și consolideze dezvoltarea industriei, statele balcanice aspiră la extinderea teritoriului”²⁸.

În cadrul aceluiași document, se sublinia faptul că „România păstrează liniștea și pacea, ține cont de tratate, nu a participat sub nici o formă la deranjarea păcii și recunoaște hotărârile Areopagului european ca pe niște obligații”²⁹.

Analizând, la rândul său, programul circularei ruse din 30 decembrie 1898/11 ianuarie 1899, Ion S. Lahovary, noul ministru al Afacerilor Străine (la 11 aprilie 1899 se constituise Guvernul George Grigore Cantacuzino – n.n.s.), întârea aprecierile pozitive cu privire la ideea atât de generoasă de convocare a unei conferințe ce avea misiunea să asigure umanității „binefacerile unei păci reale și durabile”. Ion S. Lahovary evidenția, asemeni predecesorului său la acest minister, într-un document din 28 aprilie/10 mai 1899, faptul că: „Poate mai mult ca oricare națiune, România are nevoie să se bucure mult timp de acum încolo de binefacerile păcii”³⁰.

În legătură directă cu cele afirmate mai sus, ministrul Afacerilor Străine român sublinia: „Cu o vie satisfacțiune și cu dorința cea mai sinceră de a vedea lucrările Conferinței ajungând la rezultate pozitive și eficace ne trimitem reprezentanții să ia parte la deliberările sale”³¹.

Fiind la curent cu îndoilele destul de serioase exprimate de persoane „autorizate” cu privire la posibilitatea de a se ajunge la o înțelegere, precum și de a obține o serie de rezultate ca urmare a unor decizii practice – îndoilei pe care guvernul de la București le împărtășea și el într-o anumită măsură – Ion S. Lahovary

²⁵ *Ibidem*, doc. nr. 17, f. 1.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ *Ibidem*, doc. nr. 21, p. 1-2.

³¹ *Ibidem*, p. 3-4.

își exprima convingerea că dacă problemele care urmau să fie analizate și supuse spre dezbateri la Conferința de Pace vor fi abordate „cu intenția fermă de a căuta soluția dificultăților” și cu dorința „apropierii pe cât posibil de scopul urmărit”, multe din acestea vor putea fi rezolvate și, astfel, realizate unele progrese³².

„Atitudinea Marilor Puteri militare ale Europei va juca un rol absolut preponderent”

Guvernul de la București era, însă, conștient că, în bunul mers al lucrărilor Conferinței, „*atitudinea Marilor Puteri militare ale Europei va juca un rol absolut preponderent*”, precum și faptul extrem de important că „*nici de linia noastră de conduită, nici de votul nostru nu va depinde succesul Conferinței*”³³.

Totodată, reprezentantul diplomației de la București, Ion S. Lahovary, considera necesar să facă o analiză amănunțită a programului propus de circulara contelui Murawiew din 30 decembrie 1898/11 ianuarie 1899³⁴. Aplecându-se asupra primului punct al circularei – considerat, nu fără temei, ca fiind cel mai important prin principiile enunțate, dar care, totodată, urma să ridice cele mai aprinse discuții, ministrul român observa că: „*Pare aproape imposibil să se găsească o formulă comună care să îmbrățișeze înfinita varietate și complexitate a situațiilor în care se găsesc diferitele popoare, fără ca unul sau altul să poată să se considere lezat dacă este obligat să se oprească la un moment dat în organizarea sa militară, în timp ce altele ar fi ajuns deja la o fază mult mai avansată*”.

În ceea ce privește interzicerea introducerii unor noi arme de foc în dotarea armatelor, precum și de noi explozibili, Lahovary aprecia că, deși, aparent, și acest punct ridica dificultăți considerabile, obstacolele în calea unui acord nu erau insurmontabile. Acesta considera că, dimpotrivă, asupra acestui punct se putea ajunge la o soluție care, dacă ar fi adoptată, ar constitui „o veritabilă binefacere pentru omenire”. Ministrul român sesiza, în același timp, că dacă nu se va ajunge la o soluție cu privire la limitarea înarmărilor, „fiecăre țară va trebui să se resemneze să reînnoiască, tot la 12-15 ani, întregul său armament, căci nimic nu poate împiedica știința să creeze tipuri noi din ce în ce mai perfecționate”.

Cu privire la problema revizuirii declarației privind legile și cutumele războiului, elaborată de Conferința de la Bruxelles din 1874 și rămasă neratificată, ministrul român al Afacerilor Străine privea această propunere ca fiind „în armonie cu sentimentele generoase care au provocat reuniunea

---

³² *Ibidem*, p. 4.

³³ *Ibidem*, p. 5.

³⁴ *Ibidem*, p. 9.

Congresului". Guvernul de la București își exprima, totodată, convingerea că „*nu putem spera, din păcate, chiar presupunând deplinul succes al Conferinței, la înlăturarea pentru totdeauna a războaielor între națiuni*".

„Arbitrajul (...) trebuie în mod esențial să rămână facultativ”

Privind problema mediațiunii și mai ales a arbitrajului facultativ, apreciată de guvernul român, așa cum se va vedea pe parcursul lucrărilor Conferinței Internaționale de Pace, ca fiind de o importanță deosebită, diplomația de la București atrăgea atenția asupra anumitor aspecte.

Astfel, în același document din 28 aprilie/10 mai 1899, se arăta că „este evident că chestiunile (*sic!*) capitale care pot să pună în conflict națiunile nu vor putea niciodată să facă obiectul unui arbitraj; dar există o mulțime de conflicte și de chestiuni de interes secundar (...) care pot fi rezolvate pe calea negocierilor directe între națiunile interesate”. Mai mult decât atât, guvernul de la București afirma răspicat în această chestiune faptul că „arbitrajul (...) trebuie în mod esențial să rămână facultativ”, considerând, totodată, că „arbitrajul obligatoriu, cu instituirea unui Tribunal internațional permanent, ar avea poate drept efect o multiplicare a neînțelegerilor și conflictelor”. Prin urmare, Bucureștiul atrăgea atenția asupra faptului că „noi nu am putea, în nici un caz, să acceptăm principiul arbitrajului care nu ar fi facultativ”.

În înțelegere cu Guvernul imperial rus, Olanda a fost cea care a trimis invitațiile de participare la Conferința Internațională de Pace ce urma să aibă loc la Haga, capitala micului regat. Printr-o circulară a ministrului olandez al Afacerilor Străine, W. H. de Beaufort, din 6 aprilie 1899, adresată reprezentanților diplomați acreditați la Haga, se arăta că „(...) avem onoarea de a vă invita să informați guvernele D-voastră să binevoiască să își trimită delegați la sus-menționata conferință, în vederea discutării chestiunilor ridicate de cea de a doua circulară rusă din 30 decembrie 1898/2 ianuarie 1899, precum și alte probleme legate de aceste idei”³⁵.

Guvernul român i-a desemnat drept delegați ai săi la Conferința de la Haga pe doi diplomați foarte experimentați, Alexandru Beldiman, ministru plenipotențiar al României la Berlin, și pe Ioan N. Papiniu, ministru plenipotențiar al României la Haga³⁶. Din delegație făcea parte și colonelul Coandă, în calitate de delegat tehnic.

³⁵ James Brown Scott, *op.cit.*, p. 4.

³⁶ A. Debidour, *Histoire diplomatique de l'Europe. Depuis le Congrès de Berlin jusqu'à nos jours. Première partie. La paix armée (1878-1904)*, Paris, Librairie Felix Alcan, 1919, p. 255.

**„Ziua reunirii acestei Conferințe - una din zilele care vor marca
istoria secolului care se încheie”**

Lucrările Conferinței de Pace au durat între 18 mai și 29 iulie 1899, fiind prezente 27 state ale lumii (21 de state ale Europei, Statele Unite ale Americii, Mexic, China, Japonia, Persia și Siam) și au fost găzduite de Huis ten Bosch (Casa din pădure), palatul de vară al Casei de Orania.

Ședința de deschidere a Conferinței s-a desfășurat în ziua de 18 mai 1899. Cu această ocazie, ministrul Afacerilor Străine al Olandei, Beaufort, după ce a adresat tradiționalele urări de bun venit delegațiilor țărilor participante, a ținut să sublinieze: *„Ziua reunirii acestei Conferințe va reprezenta, fără îndoială, una din zilele care vor marca istoria secolului care se încheie”*³⁷.

Cu același prilej, președinte al Conferinței Internaționale de Pace de la Haga a fost desemnat baronul de Staal, ambasadorul Rusiei la Londra, primul delegat al Olandei, Jonkheer van Karnebeek, vicepreședinte, iar președinte de onoare, ministrul Afacerilor Străine al țării gazdă, Beaufort.

În ședința din 20 mai 1899, Staal, conștient de greaua misiune ce revenea delegaților la Conferința de Pace și, nu în ultimul rând, de marile speranțe pe care opinia publică și le-a pus în rezultatele practice ale acesteia, atrăgea atenția cu toată seriozitatea asupra faptului că acest forum *„nu poate să eșueze în misiunea care îi incumbă, ea (Conferința – n.ns.) trebuie să prezinte din deliberațiunile sale un rezultat tangibil pe care umanitatea îl așteaptă cu încredere”*³⁸.

Tot acum s-a luat hotărârea desfășurării lucrărilor Conferinței în comisii, trei la număr. Prima comisie urma să dezbată problema limitării efectivelor și bugetelor militare (punctele 1, 2, 3 și 4 ale circularei ruse din 30 decembrie 1898/11 ianuarie 1899). Președinți de onoare au fost desemnați contele de Münster, ambasador la Paris, primul delegat al Germaniei, și Andrew White, primul delegat al Statelor Unite ale Americii, ambasador la Berlin. Președintele comisiei a fost desemnat Beernaert, primul delegat al Belgiei, iar vicepreședinte van Karnebeek. Cea de a doua comisie avea drept președinți de onoare pe ducele de Tetuan, pe Turkhan Pașa, fost ministru al Afacerilor Străine al Imperiului Otoman, și pe contele Welserheimb, primul delegat al Austro-Ungariei.

Președinte a fost ales reputatul Fiodor Martens, membru al Consiliului privat al Afacerilor Străine al țarului rus Nicolae al II-lea. Această comisie trebuia să analizeze chestiunile legate de litigiile de război (articolele 4, 6 și 7). Cea de a treia comisie, și ultima, era însărcinată cu problema soluționării pe cale pașnică a conflictelor internaționale (articolul 8). Președinți de onoare erau

³⁷ Arhivele Diplomatice ale M.A.E., fond *Haga*, vol. 45, *Conférence Internationale de la Paix, La Haye, 18 mai-29 juillet 1899. Première partie*, Ministère des Affaires Étrangères, La Haye, Imprimerie Nationale, 1899, p. 13.

³⁸ *Ibidem*, p. 16.

contele Nigra, ambasador al Italiei la Viena, și Sir Julian Pauncefote, primul delegat al Marii Britanii, ambasador al acestei țări la Washington. Președintele celei de a treia comisii a fost numit Léon Bourgeois, primul delegat al Franței, fost președinte al Consiliului de Miniștri.

Lucrările conferinței au vădit, de la bun început, așa cum era, de altfel, și de așteptat, un veritabil caracter tehnic. Acest lucru s-a evidențiat prin direcțiile spre care s-au orientat de la bun început acestea: 1. reglementarea războiului; 2. prevenirea războiului prin folosirea bunelor oficii, a mediației și arbitrajului; 3. diminuarea greutăților impuse națiunilor de „pacea armată” prin înghețarea la propriu a efectivelor și a bugetelor militare. În cele din urmă, conferința se va concentra asupra primelor două direcții. Trebuie spus, în același timp, că, doar ultimele două comisii, conduse de Martens, respectiv, de Léon Bourgeois, și-au încheiat lucrările cu unele rezultate practice și apreciate a fi pozitive în relațiile dintre state.

Conștient de dificultățile inerente în desfășurarea lucrărilor Conferinței Internaționale de Pace de la Haga, ministrul Afacerilor Străine de la București, Ion S. Lahovary, cerea delegației române: „*Să sprijiniți prin discursul și prin votul vostru propunerile care, fără a fi poate cele mai dezirabile, vor fi cele mai acceptabile pentru toată lumea*”³⁹.

Vaticanul și-a exprimat, la rândul său, bucuria de a vedea la lucru o Conferință Internațională a Păcii, considerând că „(...) este de datoria noastră nu numai să acordăm un sprijin moral, ci să și cooperăm efectiv, căci este vorba de un subiect nobil prin natura sa și legat intim de augustul Nostru minister care (...) deține un fel de înaltă investitură de mediator al păcii”⁴⁰.

„Rezultatul Conferinței: nul în ceea ce privește partea cea binefăcătoare ce se anunțase”

Urmărind cu deosebită atenție desfășurarea Conferinței, diplomația de la București aprecia, într-o notă către delegația țării noastre, din 4/16 iunie 1899, prin vocea autorizată a lui Ion. S. Lahovary, că „(...) încă de la început s-a realizat ceea ce era lesne de prevăzut: cestiunea cu desăvârșire de anevoioasă a reducățiunei efectivelor militare și a prohibițiunei unor transformări ulterioare a

³⁹ Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, fond *Alexandru Beldiman*, doc. nr. 21, f. 1.

⁴⁰ Arhivele Diplomatice ale M.A.E., fond *Haga*, vol. 45, *Conférence Internationale de la Paix*..., p. 210.

sistemelor de armament a trecut în rândul cel din urmă și nu va da, probabil, nici o soluțiune practică”⁴¹.

Constatând axarea lucrărilor Conferinței asupra chestiunilor cu privire la arbitraj și, în acest context, propunerea avansată în cadrul celei de a treia comisii, prezidată de Léon Bourgeois, a înființării unui Tribunal internațional și, mai ales, a obligativității arbitrajului „într-o serie de cazuri determinate”, Ion Lahovary observa: „(...) impresiunea mea asupra acestei direcții nouă nu este una din cele mai bune și, după părerea mea, rezultatul conferinței: nul în ceea ce privește partea cea binefăcătoare ce se anunțase, poate fi nepăcut și vătămător pentru Puterile mici, prin faptul instituirii unui tribunal permanent cu competență obligatorie”⁴².

Cu toate acestea, Guvernul de la București, realist, era conștient de faptul că „(...) este greu ca noi singuri, sau aproape singuri, să ne opunem creațiunei unei instituțiuni care pare menită a realiza un progres în sensul ideilor de pace și de dreptate și care, pe de altă parte, oferă avantajul de a da o satisfacțiune (mai mult aparentă, este drept) opiniei publice ale cărei speranțe și aspirațiuni au fost surescitate prin întrunirea Conferinței...”⁴³.

Guvernul român ținea, însă, să atragă atenția asupra problemei Tribunalului internațional de arbitraj: „Este de la sine înțeles că arbitrajul obligatoriu nu se va aplica decât acelor fapte și litigii survenite posterior datei înființării acestuia”⁴⁴.

„Clauza Martens”

În cadrul celei de a treia comisii, au apărut dificultăți în ajungerea la un acord cu privire la legile și cutumele războiului, la un moment dat situația fiind de-a dreptul critică. Astfel, un grup de mici state, în frunte cu Belgia, s-a opus principiului drepturilor și datoriilor unei armate de ocupație, solicitând ca populația teritoriilor ocupate să se bucure de un drept de rezistență nelimitată.

Informat despre disputa iscată între Martens, prim-delegatul rus, și Beernaert, președinte al Camerei belgiene a reprezentanților, cu privire la problema fixării drepturilor autorității pe teritoriul inamic, aflat sub ocupație militară, precum și cea a determinării calității de beligerant, Ion S. Lahovary, aprobând teza prim-delegatului belgian, aprecia, cu un ascutit spirit critic, că: „A sancționa mai dinainte, a transforma într-un drept convențional recunoscut și

⁴¹ Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, fond *Alexandru Beldiman*, doc. nr. 28, f., p. 1.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ *Ibidem*, f. 3, verso.

⁴⁴ *Ibidem*, f. 5, verso.

primit de către națiunea învinsă, faptul material al deținerii puterii suverane de către puterea învingătoare, ar fi a cere un sacrificiu prea mare simțimentelor”⁴⁵.

Guvernul român susținea cu tărie ideea că „(...) există o deosebire fundamentală pentru un popor între ideea de a se supune, în fapt, unei forțe superioare, la care nu poate rezista, și aceea de a recunoaște un drept și de a sancționa printr-un consimțământ, dat mai înainte, starea de fapt creată prin ocuparea cu forța a teritoriului său”⁴⁶. Prin urmare, diplomația de la București considera că: „*Adevărata soluție (...) ar fi, cum o indică D. Beernaert, de a proceda, nu prin enumerația drepturilor ce se recunosc învingătorului, ci, din contra, prin aceea a restricțiunilor ce se impun exercițiului lor*”⁴⁷.

Cât privește cea de a doua chestiune, mai sus menționată, Lahovary le transmitea delegaților țării noastre la Conferința de Pace: „Principiul, în adevăr, ce deosebește războaiele între națiuni civilizate de luptele de exterminare și de devastare ale vremilor barbare este că azi lupta e limitată între oștirile regulate constituite ale popoarelor inamice, și nu se mai îndreaptă în contra simplilor cetățeni”⁴⁸, atrăgând, însă, atenția că „această ocrotire cere ca condițiune (*sic!*) absolută ca populația civilă să se abțină cu desăvârșire de la orice acte de agresiune în contra oștirei inamice”⁴⁹.

În cele din urmă s-a ajuns la o soluție care va intra în istorie sub numele de „clauza Martens”, după cel al inițiatorului ei, juristul rus Fiodor Martens. Astfel, acesta a propus includerea în preambulul convenției a unei rezerve formulate astfel: „...în cazurile neprevăzute în dispozițiunile regulamentare adoptate [de Înaltele Părți contractante], populațiile și beligeranții rămân sub auspiciile principiilor dreptului ginților, așa cum reies ele din uzanțele stabilite între națiunile civilizate, a legilor umanitare și a exigențelor conștiinței publice”⁵⁰.

Junii turci la Conferința de la Haga

La Conferința Internațională de Pace de la Haga și-a făcut simțită prezența și Partidul Junilor Turci, din partea Comitetului Central al partidului fiind trimisă o scrisoare semnată de Ahmed Riza, prin care acesta, după ce și-a exprimat atașamentul față de principiile de justiție și libertate, a solicitat delegaților la conferință să ceară sultanului turc, „în interesul păcii”, revenirea la un regim liberal și aplicarea unor reforme generale care, „asigurând pacea în

⁴⁵ *Ibidem*, doc. nr. 29, f. 1., verso.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 3.

⁵⁰ Apud Vasili Vasilievitch Poustogarov, *op.cit.*, p. 330.

interior, pot să garanteze independența și integritatea Imperiului Otoman”. Junii turci își exprimau, totodată, convingerea că „o Turcie dezmembrată, sărăcită moralmente și materialicește, dezorganizată, pradă dificultăților interne și externe nu ar constitui un pericol permanent la adresa păcii universale?”⁵¹.

Lucrările Conferinței. Aspecte teoretice și practice

La 20 iunie 1899, în cadrul ședinței plenare, cea de a doua comisie (prima subcomisie), care fusese însărcinată cu examinarea punctelor V și VI ale Circularii contelui Murawiew, a prezentat un raport, adoptat de aceasta, cuprinzând o serie de articole cu privire la adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva din 1864, împreună cu articolele adiționale din 1868.

În redactarea textului prezentat în fața Conferinței, ideea esențială după care membrii comisiei s-au inspirat a fost aceea că „trebuie să ne limităm la a pune doar principiile esențiale și să nu intrăm în detalii de organizare și de reglementare care sunt de competența fiecărei Țări, în conformitate cu interesele și obiceiurile sale”⁵².

De asemenea, se aprecia: „Este indispensabil să nu impunem decât obligații care pot fi executate în orice circumstanță și să lăsăm beligeranților deplina libertate de acțiune”⁵³. Recunoaștere mai clară a incapacității Conferinței de Pace de a adopta unele măsuri practice, cu impact real asupra raporturilor între state, în conformitate cu principiile de drept internațional, nici că se putea. Cinismul și ipocrizia făceau, de altfel, parte din arsenalul tuturor Marilor Puteri participante la Conferința de Pace, prin urmare nu surprind astfel de afirmații ca cele de mai sus.

La 5 iulie 1899, au fost supuse spre aprobarea Conferinței mai multe propuneri, însărcinat cu prezentarea acestora fiind Martens, președintele celei de a doua comisii. Astfel, Luxemburgul și-a exprimat dorința ca problema drepturilor și a obligațiilor neutrilor să fie înscrisă în programul unei conferințe viitoare, idee care a fost aprobată în unanimitate și fără discuții. O a doua propunere se referea la chestiunea bombardării de către o forță navală a porturilor, a orașelor și a satelor situate pe malul mării – nefortificate, și care, la rândul său, urma să facă obiectul unei viitoare conferințe. Cea de a treia propunere viza revizuirea Convenției de la Geneva, avansată de prima subcomisie a celei de a doua comisii, din inițiativa lui Asser, în forma următoare: „Conferința de la Haga, luând în considerare demersurile preliminare făcute de

⁵¹ Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, fond *Alexandru Beldiman*, doc. nr. 27, f. 1.

⁵² Arhivele Diplomatice ale M.A.E., fond *Haga*, vol. 45, *Conférence Internationale de la Paix...*, p. 30.

⁵³ *Ibidem*.

către Guvernul federal elvețian pentru revizuirea Convenției de la Geneva, emite dorința de a se proceda într-un timp cât mai scurt cu putință la reunirea unei conferințe speciale având drept scop revizuirea acestei convenții”⁵⁴.

Alexandru Beldiman: „Guvernul Regal român – cuprins de o dorință sinceră de a contribui la această operă măreață”

Vocea reprezentanților României la Conferința Internațională de Pace de la Haga și-a făcut simțită prezența cu tărie, delegații români luând cuvântul ori de câte ori interesele țării lor erau în joc. Întâi de toate, Alexandru Beldiman, ministru plenipotențiar al României la Berlin, aflat la Conferința Păcii în calitate de prim-delegat și membru al celei de a treia comisii, aflată sub președinția lui Léon Bourgeois, ținea să evidențieze atitudinea, „cum nu se poate mai favorabilă, pe care Guvernul Regal (român – n.ns.) nu a încetat să o aibă cu privire la programul și ansamblul lucrărilor Conferinței”, subliniind faptul că acesta era „cuprins de o dorință sinceră de a contribui la această operă măreață”⁵⁵.

La 19 iulie 1899, același Beldiman atrăgea atenția, cu privire la comisiile internaționale de anchetă, care făceau în acel moment obiectul dezbaterii celei de a treia comisii, asupra faptului că Guvernul român nu era de acord cu acestea. De altfel, România nu era singura țară care obiecta în privința creării acestei noi instituții de drept internațional, fapt subliniat de diplomatul român.

În această ordine de idei, Alexandru Beldiman aducea la cunoștința Conferinței: „Guvernul român, complet câștigat în favoarea principiului arbitrajului facultativ, așa cum a fost el formulat la punctul 8 al programului Excelenței Sale Conte Murawiew și a cărui întreagă importanță în raporturile internaționale o apreciază, nu se consideră, cu toate acestea, angajat în chestiuni care ies în mod evident din acest cadru”⁵⁶.

Guvernul de la București a atras imediat atenția delegaților săi asupra gravelor inconveniente pe care comisiile internaționale de anchetă le prezintă din punctul de vedere al României. Astfel, cu privire la articolul 9 al proiectului Convenției pentru reglarea pe cale pașnică a conflictelor internaționale și care era formulat după cum urmează: „Puterile semnatare (...) convin să recurgă la instituția Comisiilor internaționale de anchetă”, Guvernul român considera pe drept cuvânt că: „Există prin urmare aici un angajament formal pe care un Stat va putea să-l invoce de fiecare dată vis-à-vis de un alt Stat, când părerile asupra oportunității sau necesității unei asemenea comisii sunt împărțite”⁵⁷.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 43.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 44.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 45.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 46.

În continuare, diplomatul român își manifesta preocuparea pentru un principiu nou care urma să fie adoptat, acela al anchetelor locale, lăsate până atunci complet la libera apreciere a guvernelor în cauză, observând că „este de temut ca aplicarea practică a acestei dispoziții *obligatorii*, departe de a facilita soluționarea litigiilor în cauză, să nu provoace, dimpotrivă, serioase dificultăți”⁵⁸.

Totodată, Guvernul român își exprima temerea că dacă „proiectul pe care îl discutăm devine drept public, nu vor mai fi în mod exclusiv, ca până astăzi, reprezentanții Statelor direct interesate în diferend cu cei care vor face parte din aceste comisii”, și, mai mult decât atât, „pe viitor va fi deschisă poarta intervenției unor terțe Puteri străine de litigiu”, apreciere care a stârnit reacția vie a delegaților celorlalte țări participante⁵⁹.

„Guvernul Regal al României nu înțelege să își ia nici un angajament în materie de arbitraj obligatoriu”

În ședința din 20 iulie 1899, Alexandru Beldiman lua din nou cuvântul, de data aceasta pentru a exprima opinia guvernului său cu privire la chestiunea arbitrajului facultativ, la care ne-am referit mai sus. Astfel, acesta sublinia faptul că: „Guvernul Regal al României, complet câștigat principiului arbitrajului *facultativ*, a cărui întregă importanță o apreciază în relațiile internaționale, nu înțelege, cu toate acestea, ca, prin articolul 15 al Convenției pentru reglarea pe cale pașnică a conflictelor internaționale, să își ia angajamentul de a accepta un arbitraj în toate cazurile prevăzute în acesta și crede de datoria sa să exprime rezerve exprese cu privire la acesta”. Prin urmare, Alexandru Beldiman declara că „*Guvernul Regal al României nu înțelege să își ia nici un angajament în materie de arbitraj obligatoriu*”⁶⁰.

Legat tot de problema arbitrajului, contele Nigra, președinte de onoare al celei de a treia comisii, supunea spre aprobare următorul articol (articolul 27): „Puterile semnatare consideră ca o datorie ca, în cazul în care un conflict acut amenință să izbucnească între două sau mai multe dintre ele, să le amintească acestora că le este deschisă Curtea permanentă (de justiție – n.ns.)”⁶¹. Delegația română, după ce a arătat încă o dată faptul că Guvernul român se menține pe ideea arbitrajului facultativ, a sugerat înlocuirea din acest articol a cuvintelor „consideră ca o datorie” cu „apreciază drept util”, element de natură să mai atenueze caracterul său imperativ.

La 21 iulie 1899, cu ocazia celei de a șasea ședințe plenare, comisia numărul 1, însărcinată cu analizarea primelor patru puncte din circulara contelui

⁵⁸ *Ibidem*, p. 47.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ *Ibidem*, p. 64.

⁶¹ *Ibidem*, p. 70.

Murawiew, prezenta cele dintâi rezultate obținute ca urmare a deliberărilor membrilor săi. Astfel, din studiul celor două subcomisii ale acesteia, a reieșit faptul că doar trei puncte ar putea fi votate de către comisia în cauză, și anume: interzicerea de a lansa proiectile și explozibile din baloane sau prin alte mijloace analoage noi – angajament luat, însă, pentru o perioadă de doar cinci ani; interzicerea folosirii de proiectile care au drept unic scop răspândirea gazelor asfixiante; interzicerea utilizării de gloanțe cu înveliș dur, care se aplatizează ușor în corpul uman.

Cât privește problema bugetelor militare, supusă și ea atenției comisiei, aceasta s-a mulțumit să exprime dorința ca guvernele reprezentate la conferință „să binevoiască să studieze problema în cauză, cu scopul de a ajunge, dacă este posibil, la o soluție unanim recunoscută ca dezirabilă și care ar putea fi determinată într-o conferință ulterioară”⁶².

Posibilitatea de a fixa efectivele forțelor terestre și maritime, precum și a bugetelor de război aferente, a făcut obiectul propunerilor venite din partea delegației ruse. Astfel, prima dintre ele dorea fixarea pentru un termen de cinci ani a efectivelor actuale ale trupelor întreținute în metropole, fără a cuprinde trupele coloniale, și să limiteze pentru aceeași perioadă bugetele militare.

Analizată și supusă aprobării primei subcomisii, care a întocmit în acest sens un Comitet tehnic special, din care făceau parte, printre alții, colonelul german Schwarzhoff, căpitanul de vas american William Crozier, generalul englez Sir John Ardagh, colonelul român Coandă, colonelul rus Gilinsky, propunerea rusă nu a fost acceptată, constatându-se că: „1. ar fi foarte dificil să se fixeze, chiar și pentru o perioadă de cinci ani, cifra efectivelor fără a regla în același timp alte elemente ale apărării naționale; 2. ar fi nu mai puțin dificil să se regleze, printr-o convenție internațională, elementele acestei apărări, organizată în fiecare țară conform unor viziuni foarte diferite”⁶³.

Comitetul își exprima regretul de a nu putea recomanda acceptarea propunerii ruse, mulțumindu-se să arate că ar fi de dorit un studiu mai aprofundat al acestei chestiuni de către guvernele statelor participante. Cealaltă propunere rusă se referea la marina și avea în vedere acceptarea principiului fixării pe un termen de trei ani a bugetelor marinei. Și în acest caz, comisia „nu a putut decât să recunoască faptul că se găsea în prezența unei chestiuni pe care ea nu poate să o rezolve”⁶⁴.

⁶² *Ibidem*.

⁶³ Direcția Județeană Brașov a Arhivelor Naționale, fond *Alexandru Beldiman*, doc. nr. 21, p.1.

⁶⁴ *Ibidem*.

„Nimic din ceea ce este conținut în această Convenție nu poate fi interpretat ca o obligație a Statelor Unite ale Americii de a se îndepărta de la politica lor tradițională”

La 25 iulie 1899, Conferința Internațională de Pace de la Haga a aprobat textul articolelor adoptate de către cea de a treia comisie privind *reglarea pe cale pașnică a conflictelor internaționale* și care cuprindea următoarele titluri: I. Despre menținerea păcii generale; II. Despre bunele oficii și mediațiune; III. Despre comisiile internaționale de anchetă; IV. Despre arbitrajul internațional.

Cu această ocazie, delegația Statelor Unite ale Americii a făcut, cu privire la această convenție, următoarea declarație: „Nimic din ceea ce este conținut în această Convenție nu poate fi interpretat ca o obligație a Statelor Unite ale Americii de a se îndepărta de la politica lor tradițională, în virtutea căreia ele se abțin să intervină, să se amestece în chestiunile politice sau în politica sau în administrația internă a unui stat”⁶⁵.

Totodată, delegația S.U.A. sublinia în cadrul aceleiași declarații: „Este de asemenea bine înțeles că nimic nu va putea fi interpretat ca implicând un abandon de către Statelor Unite ale Americii, a atitudinii lor tradiționale privitoare la chestiunile pur americane”⁶⁶.

Tot acum, Louis Renault, profesor la Facultatea de Drept din Paris, participant la Conferința Internațională de la Haga în calitate de delegat tehnic al Franței, avea să enunțe principiile actelor elaborate în cadrul lucrărilor Conferinței de Pace care se apropiau de sfârșit. Astfel, se atrăgea atenția asupra faptului că „(...) semnarea Actului final (al Conferinței – n.ns.) nu echivalează cu semnarea Convențiilor și Declarațiilor. Actul final nu are alt obiect decât să constate că Conferința (*sic!*) a ajuns la anumite decizii și că toți plenipotențiarilor pot, prin urmare, să îl semneze fără a angaja în acest fel Guvernele lor în ceea ce privește clauzele Convențiilor și Declarațiilor”⁶⁷.

În același timp, Louis Renault a evidențiat faptul că declarațiile și convențiile adoptate „nu vor fi transformate în acte obligatorii decât atunci când ele vor fi semnate” și că „acestea formează acte separate care își păstrează valoarea lor proprie”. Prin urmare, un stat putea fi ori semnatarul tuturor actelor adoptate, ori al unuia singur⁶⁸.

Ședința de închidere a Conferinței a avut loc în ziua de 17/29 iulie 1899, tot sub auspiciile baronului de Staal și ale ministrului Afacerilor Străine al

---

⁶⁵ Arhivele Diplomatice ale M.A.E., fond *Haga*, vol. 45, *Conférence Internationale de la Paix...*, Première Partie..., p. 94.

⁶⁶ *Ibidem*.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 96.

⁶⁸ *Ibidem*.

Olandei, Beaufort. Baronul de Staal a ținut să evidențieze: „Reluând o operă inaugurată la Bruxelles, acum 25 de ani, sub auspiciile Împăratului Alexandru al II-lea, Conferința a reușit să dea o formă mai precisă legilor și cutumelor războiului pe uscat”, concluzionând: „Dar opera care deschide o nouă eră, pentru a spune astfel, în domeniul dreptului ginților, este Convenția asupra reglării pe cale pașnică a conflictelor internaționale”⁶⁹.

Lucrările Conferinței s-au concretizat prin adoptarea următoarelor documente: *Actul final al Conferinței*; trei convenții – *Convenția pentru reglementarea pașnică a conflictelor internaționale*, *Convenția asupra legilor și cutumelor războiului pe uscat*, *Convenția pentru adaptarea la războiul maritim a principiilor Convenției de la Geneva din 10/22 august 1899*; trei declarații – *Declarația privitoare la interzicerea pe timp de cinci ani de a lansa ghiulele și explozivi din înălțimea baloanelor sau prin alte mijloace asemănătoare*; *Declarația privitoare la interzicerea folosirii proiectilelor care au ca scop unic de a răspândi gaze asfixiante sau vătămătoare*; *Declarația privitoare la interzicerea întrebuițării de gloanțe care se lădesc sau se turtesc în corpul omenesc*⁷⁰. România și-a depus adeziunea asupra tuturor acestor documente.

Rezultatul cel mai important al Conferinței de la Haga din 1899 a fost considerat a fi articolul 20 al Convenției pentru reglarea pe cale pașnică a conflictelor internaționale, care prevedea organizarea unei Curți permanente de arbitraj, pentru soluționarea cazurilor susceptibile de a fi supuse arbitrajului, cu excepția situațiilor când ar fi existat o înțelegere între părți, pentru a stabili o jurisdicție specială.

Dar acest organism, după cum arată Pierre Renouvain și J. B. Duroselle, nu era o Curte și nu era nici permanentă. Curtea permanentă de arbitraj era, potrivit istoricilor citați, „un tribunal efemer într-un cadru permanent”⁷¹.

Merită, totodată, să menționăm, în acest context, adoptarea, cu această ocazie, a articolului 27 al Anexei la *Convenția asupra legilor și cutumelor războiului pe uscat*, care prevedea pentru prima oară obligativitatea ca, în cursul unor asedii și bombardamente, să fie luate toate măsurile necesare pentru a proteja, pe cât posibil, „edificiile consacrate cultelor, artelor, științelor, monumentelor istorice (subl. ns.), spitalelor...”⁷².

La închiderea lucrărilor Conferinței de Pace de la Haga din anul 1899 s-a exprimat speranța că o nouă conferință a păcii va avea loc într-un timp cât mai

⁶⁹ *Ibidem*, p. 212.

⁷⁰ *Ibidem*, p. 317-322.

⁷¹ Pierre Renouvain. Jean Baptiste Duroselle, *op.cit.*, p. 282.

⁷² Louis Renault. *Les deux Conférences de la Paix. 1899 et 1907. Recueil des Textes arrêtés par ces Conférences et de différents Documents complémentaires*, Paris, Arthur Rousseau. Editeur, 1908, p. 112.

scurt, care trebuia să continue eforturile pentru reglementarea legilor și cutumelor războaielor și a limitării armamentelor, obiectiv care nu a putut fi atins, din păcate, în acel moment. ci doar peste câțiva ani, în 1907.

Résumé

La Conférence de la Haye de 1899 fait partie d'une longue série de conférences qui ont eu comme objet la réglementation de la paix dans les relations internationales et la dimension humanitaire en ce qui concerne le sort des combattants.

Elle a été précédée par les Conférences de Genève (1864), Sankt Petersbourg (1868), Genève (1868), Bruxelles (1974).

La Conférence de la Haye a été initiée par Nicholas II, l'empereur de la Russie. Elle se proposait d'être une conférence du désarmement. Ouverte le 18 mai, elle dût se contenter d'être une Conférence de la paix. Les travaux se sont déroulés dans trois commissions, qui ont eu comme but: la limitation du nombre et des budgets des armées, les litiges de guerre, la résolution pacifique des conflits.

Les représentants de la Roumanie – dont la délégation a été dirigée par Alexandru Beldiman – ont soutenu l'idée de l'arbitrage facultatif, mais le résultat le plus important de la Conférence a été considéré l'article 20, qui prévoyait la réglementation pacifique des conflits internationaux et la création d'une Cour Permanente d'Arbitrage. Une fois de plus, les principes humanitaires n'ont pas pu s'appliquer en pratique, la Conférence, suivie par une autre en 1907, ne pouvant pas empêcher l'éclatement de la Grande Guerre et l'experiment regrettable des armes chimiques dans la bataille de Ypres.